

Sygn. akt *I ACa 913/18*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lipca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Małgorzata Mazurkiewicz-Talaga

Sędziowie: Ryszard Marchwicki

Piotr Górecki (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Katarzyna Kaczmarek

po rozpoznaniu w dniu 4 lipca 2019 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **B. B. (1)**

przeciwko **Skarbowi Państwa - (...)**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 27 czerwca 2018 r., sygn. akt I C 1835/15

1) oddala apelację,

2) zasądza od pozwanego na rzecz powódki 8.100 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Ryszard Marchwicki Małgorzata Mazurkiewicz – Talaga Piotr Górecki

Sygn. akt IA Ca 913/18

UZASADNIENIE

Powódka B. B. (2) wniosła przeciwko Skarbowi Państwa - (...) o:

1) zasądzenie od pozwanego kwoty 3.000.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 10 grudnia 2014 r. do dnia zapłaty oraz

2) zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania według przedłożonego spisu kosztów, a w przypadku jego nieprzedłożenia według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Wyrokiem z dnia 27 czerwca 2018 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu:

- 1) zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 1.214.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 28 lutego 2018r. do dnia zapłaty,
- 2) oddalił powództwo w pozostałym zakresie,
- 3) koszty postępowania rozłożył stosunkowo w ten sposób, że powódkę obciążył w 60% a pozwanego w 40%, a
- 4) orzeczenie w przedmiocie kosztów postępowania pozostawił do wyliczenia referendarzowi sądowemu po uprawomocnieniu się wyroku (sygn. akt IC 1835/15).

Powyższy wyrok zapadł w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

A. M. (1) był właścicielem majątku położonego w miejscowości D. - P., gmina D., powiat (...), województwo (...) obejmującego zespół dworsko-parkowy, podwórze gospodarcze, kolonię mieszkaniową oraz grunty o przeznaczeniu rolnym wyszczególnione w martykułach katastralnych, dla którego to majątku prowadzona była dawniej księga wieczysta KW D., tom XI. Całkowita powierzchnia nieruchomości wynosiła 187.03,77 ha. W 1909 r. w miejsce dawnego dworu drewnianego wzniesiono nowy dwór secesyjny (murowany z cegły, kryty dachówką) o charakterze willi podmiejskiej. Budynek pełnił funkcję mieszkalną, był obiektem parterowym, podpiwniczonym oraz posiadał poddasze użytkowe. W dworku tym mieszkał A. M. (1) wraz z rodziną. Teren w większości zajęty był przez park dworski o powierzchni 1,3 ha, założony pod koniec XIX wieku. Zespół dworsko - parkowy otoczony był ogrodzeniem. Na części terenu o powierzchni około 0,07 ha urządzono staw rybny.

Obecnie zespół dworsko - parkowy położony jest na nieruchomości znajdującej się w O. D., obejmującej część działki (...) o powierzchni 2.0813 ha, dla której Sąd Rejonowy w Kościanie, IX Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w Ś., prowadzi księgę wieczystą KW nr POI (...). Majątek należący do A. M. (1) został przejęty na rzecz Skarbu Państwa na mocy art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

W dniu 25 sierpnia 1985 r. zespół dworsko - parkowy w D. został wpisany do rejestru zabytków, a w 1986 r. budynek dworu przeszedł remont kapitalny.

W dniu 5 października 1989 r. w Państwowym Biurze Notarialnym w Ś. przed notariuszem J. O. została zawarta umowa (rep. A nr (...)) na mocy której Skarb Państwa zbył nieruchomość o numerze działki ewidencyjnej nr (...), o powierzchni 2,2100 ha na rzecz Rolniczego Kombinatoru Spółdzielczego w D.. Użytkujący obiekt RKS w D. prowadził na obiekcie systematyczne remonty bieżące. Obiekt użytkowany był jako mieszkania i biura.

Spadkobiercami właściciela majątku położonego w miejscowości D. A. M., zmarłego w dniu 5 listopada 1954 r. byli: H. M., Ł. M., U. M., J. M. i A. M. (2). W dniu 5 czerwca 1956 r. zmarła U. M., a spadek po niej nabył A. M. (2). W dniu 28 maja 1963 r. zmarła H. M., a spadek po niej nabyli J. M. i A. M. (2). W dniu 16 lipca 1973 r. zmarła Ł. M., a spadek po niej nabyli A. M. (2) i J. M.. W dniu 26 kwietnia 1986 r. zmarł J. M., a spadek po nim nabył A. M. (2). W dniu 9 kwietnia 2003 r. zmarł A. M. (2), a spadek po nim nabyła powódka B. B. (2) w całości.

A. M. (2) już co najmniej od lat dziewięćdziesiątych XX wieku podejmował starania dotyczące zwrotu majątku położonego miejscowości D. - P., jednak bezskutecznie. Wnioskiem z dnia 10 czerwca 2005 r., uzupełnionym w piśmie z dnia 14 września 2006 r., powódka zwróciła się do (...) o stwierdzenie, że przedmiotowa nieruchomość położona w miejscowości D. - P. nie podlegała pod działanie przepisu art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu z dnia 6 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Decyzją z dnia 24 lipca 2014 r., nr (...), (...) stwierdził, iż część nieruchomości położonej w miejscowości D. - P., obręb D., gmina D., powiat (...), województwo (...), zapisana dawniej w księdze wieczystej KW D., tom XI, k. 381, obejmująca część działki nr (...), obecnie zapisana w księdze wieczystej nr (...) (KW nr POI (...)) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Śremie nie podlegała pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu z dnia 6 września 1944 roku.

Pismem z dnia 17 listopada 2014 r. powódka zwróciła się do (...) o zwrot w/w nieruchomości bądź wypłatę stosownego odszkodowania. (...) w piśmie z dnia 10 grudnia 2014 r. odmówił wydania nieruchomości wskazując, iż nie stanowi już ona własności Skarbu Państwa, albowiem na podstawie umowy sprzedaży z dnia 17 listopada 2009 r. zawartej w formie aktu notarialnego prawo własności przedmiotowej nieruchomości nabyła Spółka (...) Sp. z o.o. w B.. Jednocześnie (...) wskazał, że organem właściwym do dochodzenia odszkodowania jest sąd powszechny.

Wartość rynkowa prawa własności części nieruchomości gruntowej zabudowanej zespołem dworsko - pałacowym, położonej w D. według stanu na dzień 13 września 1944 r, z uwzględnieniem średniego stanu technicznego wynosi 1.214.000 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego w Poznaniu powódka wprawdzie spóźniła się z dochodzeniem przedmiotowego roszczenia, albowiem termin przedawnienia upłynął w październiku 1999 r. Jednakże opóźnienie to, zdaniem Sądu I instancji, było usprawiedliwione okolicznościami sprawy. W tej sytuacji, sąd ten uznał, iż podniesienie przez pozwanego zarzutu przedawnienia roszczenia było nie do pogodzenia z zasadami sprawiedliwości społecznej (art. 5 k.c.). Pozwany co do zasady ponosi odpowiedzialność za szkodę poniesioną przez powódkę, na podstawie art. 417 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją dokonaną z dniem 1 września 2004 r. (art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 162, poz. 1692 ze zm., nakazujący stosowanie przepisów obowiązujących w czasie zajścia zdarzenia prawnego).

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia w pkt 1 i 3 wniósł pozwany. Skarżący podniósł następujące zarzuty odwoławcze:

1) naruszenie art. 5 k.c. w zw, z art. 442 § 1 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że powoływanie się przez pozwanego na zarzut 2) 2) przedawnienia stanowiło nadużycie prawa,

naruszenie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 364 § 2 k.c. oraz art. 160 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i zasądzenie odsetek ustawowych od dnia doręczenia pozwanemu odpisu opinii biegłego sądowego,

W konsekwencji pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa przy zasądzeniu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej RP.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie. Sąd odwoławczy podzielił ustalenia faktyczne sądu I instancji i tym samym przyjął za własne.

Wypada zatem odnieść się do zarzutów odwoławczych. Skarżący podniósł zarzut naruszenia art. 5 k.c. w zw. z art. 442 § 1 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że powoływanie się przez pozwanego na zarzut przedawnienia stanowiło nadużycie prawa. Zarzutu tego nie można podzielić. Przypomnieć w tym miejscu trzeba, że w dniu 5 października 1990 r, nastąpiło zbycie przez Skarb Państwa przedmiotowej nieruchomości na rzecz RKS w D.. Zgodnie z wyrokiem wyrok Sądu Najwyższego z 22 listopada 2012 r., (IICSK 128/12, OSNC 2013/6/79), termin przedawnienia roszczeń odszkodowawczych za szkodę poniesioną wskutek bezprawnego zbycia przez Skarb Państwa nieruchomości wadliwie przejętej na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13) rozpoczyna bieg od dnia wydania decyzji administracyjnej w trybie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego

Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej - Dz.U. Nr 10, poz. 51 ze zm.,- (art. 442 § 1 zdanie pierwsze k.c.), jednak w każdym wypadku roszczenie to ulega przedawnieniu z upływem dziesięciu lat od dnia zbycia nieruchomości (art. 442 § 1 zdanie drugie k.c.). Niewątpliwie podzielić należało stanowisko sądu I instancji, że zdarzeniem wyrządzającym szkodę była sprzedaż przez Skarb Państwa nieruchomości w 1989 r. Dopóki jednak nie zapadła decyzja wydana na podstawie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r., dopóty powódka nie mogłaby kwestionować tytułu prawnego Skarbu Państwa do nieruchomości, a zatem wykazać swojego tytułu prawnego i wywodzić bezprawność dokonanego zbycia, a w konsekwencji poniesienia szkody. Dopiero w chwili uprawomocnienia się decyzji powódka (jej poprzednicy prawni) dowiedzieli się o wadliwości przejęcia nieruchomości na podstawie dekretu o reformie rolnej i o braku tytułu prawnego Skarbu Państwa wskutek tego, że nigdy nie nastąpiło nabycie prawa własności ex lege, a w konsekwencji o bezprawności dokonanej sprzedaży. Decyzja administracyjna, o której stanowi § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r., wywiera skutek prawnorzeczowy i stanowiła wyłączną podstawę uzyskania przez byłych właścicieli lub ich spadkobierców wiadomości, że Skarb Państwa nie nabył z mocy prawa własności nieruchomości na podstawie art 2 ust. 1 lit. e dekretu. Uzyskanie takiej decyzji było też niezbędne dla skutecznego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego.

Wynika więc, że powództwo co do zasady przedawniło się w październiku 1999 r. (1989 - data zbycia nieruchomości + 10 lat), a więc kiedy to powódka jeszcze nie wiedziała o szkodzie, bowiem wiedzę tą uzyskała najwcześniej w lipcu 2014 r., kiedy to (...) wydał decyzję administracyjną w trybie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r., co nastąpiło 24 lipca 2014 r. Sam wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego został złożony 5 lat po terminie przedawnienia, ale w sytuacji - na co zasadnie uwagę zwrócił sąd I instancji - gdy poprzednik prawny powódki pisał do różnych organów w sprawie odzyskania przedmiotowej nieruchomości (m. in. pismo A. M. (2) z 31 marca 1998 r. do (...) (k. 163), wniosek do sądu wieczystoksięgowego z 5 kwietnia 1998 r. (k. 165). Pozew w przedmiotowej sprawie wpłynął w lipcu 2015 r., a więc zaledwie po upływie 1 roku od wydania decyzji administracyjnej przez (...) czyli od uzyskania przez powódkę wiedzy o szkodzie. Wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego został złożony w 2005 r., czyli po upływie przedawnienia (1999), niemniej jednak wcześniej i przed upływem tego przedawnienia poprzednik prawny powódki wykazywał aktywność mającą na celu odzyskanie nieruchomości. Wszystkie te okoliczności in casu pozwalają przyjąć, że w zaistniałych okolicznościach zarzut przedawnienia jest sprzeczny z zasadami współzycia społecznego (art. 5 k.c.). Z tego też względu należało w tym zakresie podzielić zapatrywania sądu I instancji. Przeciwna argumentacja pozwanego akcentująca, że powódka złożyła wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego dopiero w 2005 r., nie zasługiwała na uwzględnienie. Sąd Najwyższy wskazał, iż oceniając zgodność zarzutu przedawnienia z zasadami współzycia społecznego należy wziąć pod uwagę charakter dochodzonego roszczenia, przyczynę opóźnienia oraz czy opóźnienie z wniesieniem powództwa nie było nadmierne (wyrok SN z 12.12.2007 r., V CSK 334/07, L.; wyrok SN z 2.4.2003 r., I CKN 204/01, L.; por. wyrok SA w Klukowie z 3.3.2011 r., II AKa 19/11, Prok. i Pr, 2011, Nr 11, poz. 46; por. wyrok SA w Klukowie z 8.4.2016 r., I ACa 1831/15, L.). Mając więc na uwadze charakter roszczenia związanego z restytucją praw majątkowych obejmujących posiadłość rodzinną powódki przejętą bezprawnie na podstawie dekretu PKWN, przyczyną opóźnienia związaną w dużej mierze z działaniami organów Państwa oraz tym, że ostatecznie powództwo zostało złożone tok po dowiedzeniu się przez powódkę o szkodzie, zaistniały uzasadnione przesłanki do uznania zarzutu przedawnienia za naruszające art. 5 k.c.

Nie był zasadny także i drugi z podniesionych zarzutów odwoławczych, a mianowicie zarzut naruszenia art. 481 § 1 k.c., w zw. z art. 364 § 2 k.c. oraz art. 160 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i zasądzenie odsetek ustawowych od dnia doręczenia pozwanemu odpisu opinii biegłego sądowego. Zauważyć trzeba, że zobowiązany do zapłaty odszkodowania pozostaje w opóźnieniu w wykonaniu tego obowiązku, uzasadniającym roszczenie o odsetki, dopiero od dnia wezwania go o zapłatę, przy czym obowiązek ten ogranicza się do rozmiarów szkody istniejącej w momencie wezwania (art. 455 k.c.). Wezwanie o wypłatę odszkodowania nastąpiło pismem z powódki z 17 listopada 2014 r., aczkolwiek w piśmie tym - skierowanym do (...) - powódka swojego roszczenia kwotowo nie sprecyzowała. Wojewoda pismem z 10 grudnia 2014 r. wskazał jej, że organem właściwym do dochodzenia odszkodowania w związku z jego decyzją z 17 listopada 2014 r. jest "sąd powszechny,, (k. 48). W konsekwencji powódka wniosła w 2015 r. pozew, a w toku postępowania sąd przeprowadził dowód z opinii biegłego, który precyzyjnie wyliczył kwotę należnego jej odszkodowania. Opinię uzupełniającą biegłego W. J. z 14 lutego 2018 r., pozwany otrzymał 28 lutego 2018 r. (k. 446), a zatem zasadnie

sąd I instancji przyjął, że pozwany jest w opóźnieniu w spełnieniu świadczenia od tego dnia. Z tego też względu nie było podstaw do zasądzenia odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia wyrokowania, czego domagał się skarżący. Zasądzenie więc przez sąd I instancji odsetek za opóźnienie od dnia 28 lutego 2018 r., nie naruszało prawa.

Mając na uwadze powyższe ustalenia faktyczne jak i przedstawioną argumentację prawną, sąd odwoławczy apelację pozwanego oddalił na podstawie art. 385 k.p.c.

W pkt 2 sąd zasądził od pozwanego na rzecz powódki 8.100 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (art. 98 k.p.c, i § 2 pkt 7 oraz § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie).

Ryszard Marchwicki Małgorzata Mazurkiewicz – Talaga Piotr Górecki